

О. Л. Кратюк

Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ВОЛЬЄРІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

Досліджено стан вольєрного мисливського господарства на території Західного Полісся. На початку ХХІ ст. у межах Західного Полісся існувало 2 вольєри, у 2010 р. – 5, а на 01.01.2019 р. функціонує уже 25 вольєрів загальною площею 1662,2 га в мисливських господарствах різних форм власності. Площі вольєрів різні – від 1-2 га до сотень. Найменший вольєр площею 0,4 га розташовано у ГО МРК "Наболоцький". Найбільшим можна вважати вольєр ТОВ МСК "Сокіл" площею 382,3 га, який належить до цілого вольєрного комплексу створеного у 2015 році. Окрім цього, на території Західного Полісся ще 3 вольєри мають площу понад 200 га, а саме: ТзОВ "Вулф-К" (243,4 га), ТзОВ МК "Поліське" (300,0 га) та ТзОВ "Явір Плюс" (208,0 га). Загальна площа чотирьох найбільших вольєрів становить 1133,7 га (68,2 %). Серед державних підприємств найбільший вольєр розташовано у ДП "Дубровицьке ЛГ" (72,9 га). Кількісно переважають вольєри площею $\leq 5,0$ га ($n = 7$) та від 5,1 до 20,0 га ($n = 10$), проте їхня сукупна площа становить відповідно тільки 14,1 га та 86,1 га. У 2010 р. у вольєрах утримували 20 *Cervus nippon* та 47 *Sus scrofa*, а їхня частка становила відповідно 29,9 і 70,1 %. На початку 2019 р. у вольєрах основне поголів'я вже становить 601 особину 7 видів (*Sus scrofa*, *Cervus elaphus*, *Cervus nippon*, *Dama dama*, *Capreolus capreolus*, *Ovis ammon*, *Bison bonasus*), серед яких домінує *Cervus elaphus* (170 особин або 28,3 % від загальної чисельності) та *Dama dama* (172 особини або 28,6 %).

Ключові слова: мисливське господарство; напіввільне утримання; *Sus scrofa*; *Cervus elaphus*; *Cervus nippon*; *Dama dama*.

Вступ. Напіввільне утримання диких тварин, як галузь господарства, виникло наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ ст. у Південній та Східній Африці (Dezhkin, 1983). Високу рентабельність таких господарств було підтверджено у саванах Східної Африки (Egenfeld, 1973). Зміна кон'юнктури ринку призвела до того, що роль донедавна прибуткового вівчарства у світовій економіці знизилась так, що основні країни-виробники баранини та овечої шерсті Австралія і Нова Зеландія почали вирощувати в напіввільних умовах оленя благородного (*Cervus elaphus* Linnaeus, 1758) та лань європейську (*Dama dama* Linnaeus, 1758). У Європі розведення оленів набуло неабиякої популярності, особливо *Dama dama*. Цей вид дотепер залишається найбільш популярним об'єктом напіввільного утримання у Австрії, Німеччині, Швейцарії, Швеції та деяких інших країнах (Voloх, 2016). Стрімкий розвиток вольєрного господарства спонукав до створення у 1990 р. Федерації європейських фермерів-оленярів (FEDFA – Federation of European Deer Farmers Associations), а у 2013-му – Міжнародної асоціації заводчиків оленів та диких ратичних (IDUBA – International Deer and Wild Ungulate Breeders Association). Незважаючи на те, що українські представники поки що відсутні в цих організаціях, Україна має значний потенціал для напіввільного утримання ратичних тварин. Це зумовлено наявністю значних територій, яких не використовують у сільському господарстві та доволі якісним племінним матеріалом (Voloх, 2016, Woloch, 2003, Yevtushevskyi, 2009, 2012).

Мета роботи – з'ясувати сучасний стан ведення вольєрного господарства на території Західного Полісся. Для досягнення поставленої мети потрібно виявити та провести аналіз існуючих об'єктів напіввільного утримання Artiodactyla на території Західного Полісся, їхні площі, кількості тварин та видового складу.

Матеріали та методи дослідження. Розташування об'єктів напіввільного утримання тварин встановили у польових умовах на основі Проектів організації і розвитку мисливського господарства користувачів мисливських угідь Західного Полісся. Для аналізу стану вольєрного мисливського господарства використали матеріали Державної служби статистики України та Державного агентства лісових ресурсів України.

Результати дослідження та їх обговорення. Прообразом сучасного вольєрного мисливського господарства можна вважати мисливські парки великих магнатів ХІХ – початку ХХ ст. Зазвичай причиною створення вольєра є збереження та відтворення тварин на певній території, запобігання випадкам браконьєрства. У 20-30-х роках минулого століття на півночі нинішньої Рівненської обл. диких ратичних тварин розвелось стільки, що вони почали завдавати значної шкоди прилеглим полям, знищуючи посіви на селянських наділах. Селяни масово подавали скарги до суду на відшкодування збитків. Здебільшого суд ухвалював рішення на їхню користь. Суми збитків були значними, а тому, щоб запобігти втратам, граф Вітольд Плятер приймає рішення огородити ліс від прилеглих полів, в такий спосіб ство-

Інформація про авторів:

Кратюк Олександр Леонідович, канд. біол. наук, доцент, кафедра експлуатації лісових ресурсів.

Email: deneshi_ks@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-2661-8074>

Цитування за ДСТУ: Кратюк О. Л. Характеристика вольєрів Західного Полісся. Науковий вісник НЛТУ України. 2019, т. 29, № 5. С. 36–39.

Citation APA: Kratiuk, O. L. (2019). The characteristic of sanctuaries of Western Polissya. *Scientific Bulletin of UNFU*, 29(5), 36–39.

<https://doi.org/10.15421/40290507>

ривши чи не найперший у регіоні вольєр. Огороджені ділянки в народі називали "звіринцями". Ця назва урочищ збереглась і дотепер, це нинішні 98-100, 61, 62, 69, 70 квартали Дубровицького лісництва ДП "Дубровицьке лісове господарство" Рівненського обласного управління лісового і мисливського господарства (Cherniuk, 2011).

Таблиця. Характеристика вольєрів, розташованих у межах Західного Полісся (на 01.01.2019 р.)

№ з/п	Користувач	Вид тварин	Площа вольєра, га
1	ДП "Ратнівське ЛМГ"	<i>Sus scrofa</i>	3,5
2	ДП "Городоцьке ЛГ"	<i>Cervus nippon</i>	1,8
3	ДП "Маневицьке ЛГ"	<i>Sus scrofa</i>	6,2
4	ДП "Старовижівське ЛГ"	<i>Sus scrofa</i>	2,6
5	ГО МРК "Наболоцький"	<i>Sus scrofa</i>	0,4
6	ТзОВ "Вулф-К"	<i>Cervus elaphus</i>	243,4
7	ДП МГ "Звірівське"	<i>Cervus elaphus</i>	9,2
8		<i>Cervus nippon</i>	9,2
9		<i>Dama dama</i>	9,2
10	ТзОВ "Явір Плюс"	<i>Cervus elaphus, Sus scrofa, Cervus nippon, Capreolus capreolus, Bison bonasus</i>	208,0
11	ТзОВ МГ "Сарненське"	<i>Dama dama, Ovis ammon, Capreolus capreolus</i>	30,0
12	ТзОВ МГ "Поліське-Сарни"	<i>Dama dama, Sus scrofa</i>	175,4
13	ТзОВ МГ "Рудня-Карпилівське"	<i>Sus scrofa</i>	17,0
14	ТзОВ МК "Поліське"	<i>Cervus elaphus</i>	300,0
15		<i>Sus scrofa</i>	6,0
16	ТзОВ-Фірма "Барс"	<i>Dama dama</i>	6,5
17		<i>Dama dama</i>	150,0
18	ДП "Дубровицьке ЛГ"	<i>Sus scrofa</i>	72,9
19	ТзОВ Ф "Рекорд"	<i>Sus scrofa</i>	3,3
20	ТОВ МСК "Сокіл"	<i>Sus scrofa</i>	7,1
21		<i>Sus scrofa</i>	1,2
22		<i>Sus scrofa</i>	9,3
23		<i>Cervus elaphus, Dama dama, Capreolus capreolus</i>	6,4
24		<i>Ovis ammon</i>	1,3
25		<i>Cervus elaphus, Dama dama, Ovis ammon</i>	382,3
Разом			1662,2

Площі вольєрів різні – від 1-2 га до сотень. Найменший вольєр площею 0,4 га розташовано у ГО МРК "Наболоцький". Найбільшим можна вважати вольєр ТОВ МСК "Сокіл" площею 382,3 га, який належить до цілого вольєрного комплексу, створеного у 2015 р. на території Суського лісництва ДП "Клеванське ЛГ". Загальна площа вольєрів становить 407,6 га. Особливу увагу тут приділяють відновленню популяції *Cervus elaphus* та інших аборигенних видів ратичних. Для цього на території господарства, окрім зазначеного вище, створено ще п'ять потужних розплідників (9,3, 7,1, 6,4, 1,3 та 1,2 га) диких ратичних для утримання тварин із подальшою репродукцією видів та випуском у природу. У 2018 р. випустили 31 особину *Cervus elaphus*, а у 2019 р. – 50 особин муфлона європейського (*Ovis ammon* Linnaeus, 1758), 50 *Dama dama* та 21 *Cervus elaphus*. Окрім цього, в господарстві існує притулок для диких тварин, молодняка, який залишився без опіки дорослих. Сюди потрапляють молоді особини козулі європейської (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), лося (*Alces alces* Linnaeus, 1758) та *Cervus elaphus* з прилеглих територій. У притулку їх відгодовують, за потреби лікують, а коли вони підростають, їх переселяють до вольєрів із подальшим випуском у природу.

Окрім цього, на території Західного Полісся ще 3 вольєри мають площу понад 200 га, а саме: ТзОВ "Вулф-К" (243,4 га), ТзОВ МК "Поліське" (300,0 га) та ТзОВ "Явір Плюс" (208,0 га). Перші два – створені вже у 2019 р. на території відповідно ДП "Маневицьке ЛГ"

На початку XXI ст. у межах Західного Полісся існувало 2 вольєри, у 2010 р. – 5, а на 01.01.2019 р. функціонує уже 25 вольєрів загальною площею 1662,2 га (таблиця). Для порівняння, на території Центрального Полісся їх 20, що загалом становить 639,5 га (Kratiuk, 2019). За призначенням це переважно вольєри для тимчасового утримання та розведення мисливських тварин.

(Карасинське лісництво) та ДП "Костопільське ЛГ" (Злазненське лісництво) для розведення *Cervus elaphus*.

ТзОВ "Явір Плюс" створили вольєр упродовж 2008-2012 рр. в угіддях ДП "Ківерцівське ЛГ" (Звірівське та Муравицанське лісництва) (Khoietskyi, Skol'skyu, Pokhaliuk & Parenjuk, 2014).

Серед державних підприємств найбільший вольєр розташовано у ДП "Дубровицьке ЛГ" (72,9 га). Інші підприємства мають вольєри площею до 10 га. Кількісно переважають вольєри площею $\leq 5,0$ га ($n = 7$) та від 5,1 до 20,0 га ($n = 10$). Четверть загальної кількості становить вольєри площею понад 100,0 га ($n = 6$) (рис. 1).

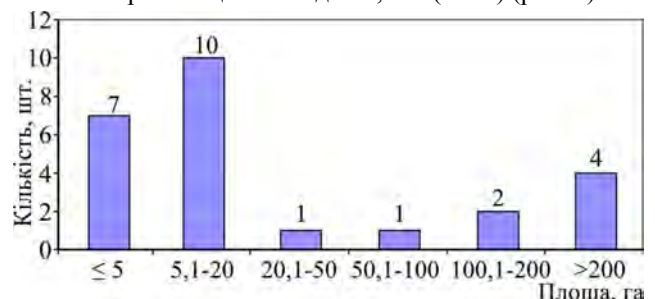

Рис. 1. Розподіл вольєрів Західного Полісся за площею

За площею цілком передбачувано переважають вольєри понад 200,0 га (рис. 2). Сукупна площа чотирьох найбільших вольєрів становить 1133,7 га (68,2 %), натомість загальна площа 7 вольєрів площею $\leq 5,0$ га становить 14,1 га (0,8 %), а 10 вольєрів площею від 5,1 до 20,0 га – 86,1 га (5,2 %).

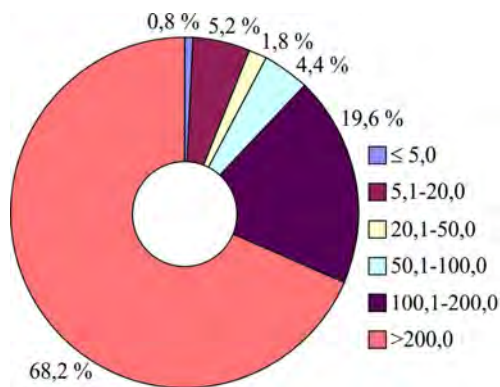

Рис. 2. Частка вольєрів за площею в умовах Західного Полісся

Упродовж останніх років спостерігаємо чітку тенденцію до створення на території Західного Полісся великих за площею вольєрів. Окрім вольєра ТзОВ "Явір Плюс", усі інші площею понад 100,0 га створено впродовж останніх 5 років, а саме: ТОВ МСК "Сокіл" (2015 р.), ТзОВ "Вулф-К" (2018 р.), ТзОВ МГ "Поліське-Сарни" (2018 р.), ТзОВ МК "Поліське" (2019 р.), ТзОВ-Фірма "Барс" (2019 р.). Утримання тварин у великих за площею вольєрах сприяє зменшенню негативного впливу на лісові насадження та створює сприятливі умови для функціонування популяції мисливських тварин.

За останні роки поступово зростає і чисельність основного поголів'я ратичних тварин, а також їх видове різноманіття. У 2010 р. у вольєрах утримували 20 оленів плямистих (*Cervus nippon* Temminck, 1838) та 47 особин кабана дикого (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758), а їхня частка становила відповідно 29,9 і 70,1 % (рис. 3). На початку 2019 р. у вольєрах основне поголів'я вже становить 601 особину 7 видів.

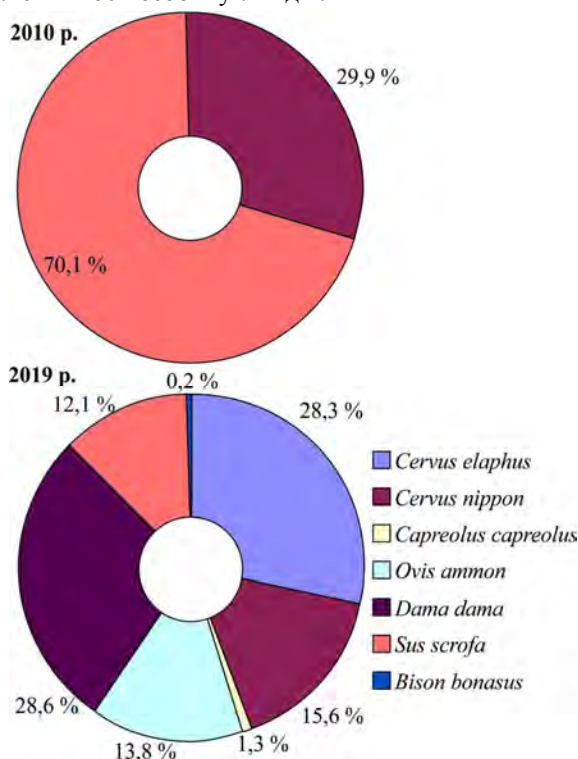

Рис. 3. Частка основного поголів'я ратичних тварин у вольєрах на території Західного Полісся

Співвідношення видів у вольєрах наразі вирівнюється. Якщо у 2010 р. дві третини усього поголів'я (70,1 %) становила *Sus scrofa*, то нині його частка становить тільки 12,1 %. Користувачі щоразу частіше на-

дають перевагу *Cervus elaphus*, чисельність якого у вольєрах за останні роки зросла до 170 особин (28,3 %) та *Dama dama* (172 особини або 28,6 % від загальної чисельності).

Урізноманітнення видового складу тварин у вольєрах стало можливим завдяки діяльності ТзОВ "Явір Плюс". З часу створення основними об'єктами напіввільного утримання у господарстві були *Sus scrofa* та *Cervus elaphus*, а згодом *Cervus nippon*. У грудні 2011 р. із Австрії (округ Мелк) товариство у вольєр завезло 16 *Cervus elaphus*. У стаді було 13 самок віком від 3 до 5 років і 3 самці віком від 4 до 6 років. Згодом із фермерського господарства "Аміла" (Волинська обл.) придбано 10 *Sus scrofa*. Окрім цих видів, у вольєрі почали утримувати *Capreolus capreolus* та зубра (*Bison bonasus* Linnaeus, 1758) (Khoietskyi, Skol'skyu & Pokhaliuk, 2014, Khoietskyi et al., 2014).

У 2015-2016 рр. мисливські тварини заселили вольєри ТОВ МСК "Сокіл". *Dama dama* завезено з Івано-Франківської та Херсонської областей, *Ovis ammon* – з Івано-Франківської обл., *Sus scrofa* та *Capreolus capreolus* переміщено з інших господарств Рівненської обл. Проте все-таки особливу увагу в господарстві приділено відновленню популяції *Cervus elaphus*. У господарство їх завезли з Угорщини, Закарпатської обл. (Мукачеве), Херсонської обл. (Азово-Сиваський національний парк, біосферний заповідник "Асканія Нова"), Івано-Франківської обл. (державна резиденція "Синього-ра"), Київської обл. (державна резиденція "Залісся"), Сумської обл. (ДП "Конотопський лісгосп"), Черкаської обл. (Зоопарк міста Черкаси).

Висновки. Актуальність напіввільного утримання мисливських тварин щороку зростає. Наразі відбувається переосмислення місця і ролі вольєрів у сучасному мисливському господарстві. Проведений аналіз засвідчує, що окремі мисливські господарства (ТОВ "МСК "Сокіл", ТзОВ "Явір Плюс", ТзОВ МГ "Поліське-Сарни") розбудовуються за найкращими європейськими стандартами. Про ґрунтовний підхід власників мисливських господарств до ведення вольєрного господарства свідчить збільшення кількості вольєрів, їх площі, кількості тварин та видового складу. Отже, вольєрне мисливське господарство на території Західного Полісся, володіючи сторічним досвідом та значним ресурсним потенціалом, має всі передумови до подальшого зростання.

Перелік використаних джерел

- Cherniuk, V. L. (2011). *Poliuvannia na Zakhidnomu Polissi (istorykomyslyvskyi narys)*. Rivne: RVP "ROSA". [In Ukrainian].
- Dezhkin, V. V. (1983). *Okhota i okhotniche khaziaistvo mira*. Moscow: Lesnaia promyshlennost. [In Russian].
- Erenfeld, D. (1973). *Priroda i liudi. Okhota i okhotniche khoziaistvo*, 10, 6–9. [In Russian].
- Khoietskyi, P. B., Skolskyi, I. M., & Pokhaliuk, O. M. (2014). The Prospects of Hunting Management within the Lands of Yavir Plus Ltd. *Scientific Bulletin of UNFU*, 24(6), 14–19. [In Ukrainian].
- Khoietskyi, P. B., Skolskyi, I. M., Pokhaliuk, O. M., & Parenjuk, A. P. (2014). Ungulate animals impact on the tree-and-shrub vegetation underconditions of the game animal enclosure in Yavir Plus Limited liabilities company. *Scientific Bulletin of UNFU*, 24(9), 41–45. [In Ukrainian].
- Kratiuk, O. L. (2019). Typological structure of forest plantations and biotopic characteristics of enclosures in Central Polissya. *Scientific Bulletin of UNFU*, 29(2), 62–64. <https://doi.org/10.15421/40290212>

Volokh, A. M. (2016). *Mammals Hunted in Steppe Ukraine*. Kherson: Grin D. S. [In Russian].
Woloch, A. (2003). Aktueller Stand der Muffel wild population in der Ukraine. *Beiträge zur Jagd & Wildforschung*, 28, 135–141.

Yevtushevskiy, M. N. (2009). *Pliamystyi olen (Servus nippon hertulorum Swinhoe, 1864) v Ukraini ta za yii mezhamy*. Kyiv: Publishing House "Eko-inform". [In Ukrainian].
Yevtushevskiy, M. N. (2012). *Myslyvski tvaryny Ukrainy na voli ta v volierakh*. Cherkasy: Vertykal. [In Ukrainian].

O. L. Kratiuk

Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr, Ukraine

THE CHARACTERISTIC OF SANCTUARIES OF WESTERN POLISSYA

The importance of half-free maintenance of game animals increases from year to year. The location of the objects of semi-free maintenance of animals is established in field conditions on the basis of the projects of organization and development of hunting farms of the users of hunting grounds of Western Polissya. In order to analyse the state of sanctuaries we used the materials of the State Statistics Service of Ukraine and the State Agency of Forest Resources of Ukraine. At the beginning of the 21 century, there were 2 sanctuaries within Western Polissya, in 2010-5, and as of January 1, 2019 there are 25 sanctuaries occupying the total area of 1662.2 ha. The sanctuary of MSK Sokil LLC is the largest one with the area of 382.3 ha. In addition, there are five more powerful nurseries (9.3 ha, 7.1 ha, 6.4 ha, 1.3 ha, 1.2 ha) for the maintenance of animals, followed by species reproduction and release back into the wild. The farm released thirty one *Cervus elaphus* in 2018, then in 2019-50 *Ovis ammon*, 50 *Dama dama* and 21 *Cervus elaphus* were released. Considering the state-owned enterprises, the largest sanctuary is located in Dubrovyske Forestry SOE (72.9 ha). Sanctuaries with an area of ≤ 5.0 hectares ($n = 7$) and ranging from 5.1 to 20.0 ha ($n = 10$) prevail quantitatively. Sanctuaries with the area of 100.0 ha ($n = 6$) make up a quarter of their total amount. The total area of the four largest sanctuaries is 1133.7 ha (68.2 %), whereas the total area of 7 sanctuaries with an area of ≤ 5.0 ha is 14.1 ha (0.8 %), and 10 sanctuaries ranging from 5.1 to 20.0 ha – 86.1 ha (5.2 %). Over the past few years there was a clear tendency for creating large open-air sanctuaries on the territory of Western Polissya. Besides the sanctuary of Yavir Plus Ltd, all others with an area of more than 100.0 ha have been created over the last 5 years, namely: Sokil HPF LLC (established in 2015), Wolf-K LLC (2018), Poliske-Sarny HF LLC (2018), Poliske HF LLC (2019), and Bars LLC (2019). Twenty *Cervus nippon* and 47 *Sus scrofa* individuals were maintained there in sanctuaries in 2010. In the beginning of 2019, the main livestock is already 601 individuals of 7 species (*Sus scrofa*, *Cervus elaphus*, *Cervus nippon*, *Dama dama*, *Capreolus capreolus*, *Ovis ammon*, *Bison bonasus*). A correlation of the species in the sanctuaries is currently being aligned. If in 2010, *Sus scrofa* constituted two thirds of the total number of livestock (70.1 %), now its share is only 12.1 %. Users are increasingly preferring *Cervus elaphus*, whose number in sanctuaries has increased to 170 individuals in recent years (28.3 % of the total livestock) and *Dama dama* (172 individuals or 28.6 %). The diversification of the species composition of animals in the sanctuaries became possible due to the activities of Yavir Plus LLC and Sokil HPF LLC. Therefore, the analysis shows that the development of separate hunting facilities (Sokil HPF LLC, Yavir Plus LLC, Poliske-Sarny HF LLC) is in accordance with the best European standards. The increase in the number of sanctuaries, their area, number of animals and the diversification of species composition are the evidences of the comprehensive approach of the owners of hunting farms to sanctuaries management.

Keywords: hunting farm; semi-free maintenance; *Sus scrofa*; *Cervus elaphus*; *Cervus nippon*; *Dama dama*.